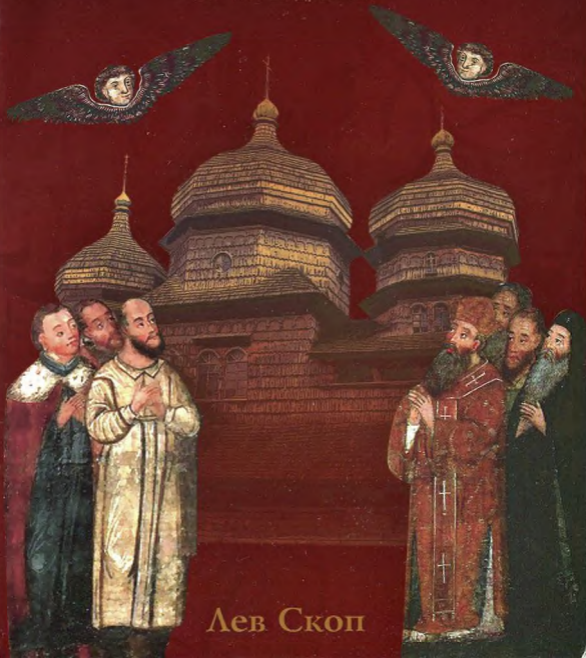

ЦЕРКВА СВЯТОГО ЮРА

XV- XVII ст. Дрогобич

Лев Скоп

БІБЛІОТЕКА УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

UARTLIB.ORG

UARTLIB@GMAIL.COM

Лев Скоп

ЦЕРКВА
СВЯТОГО
ЮРА

XV-XVII ст. Дрогобич

До числа кращих пам'яток давнього українського мистецтва належить дерев'янна церква Святого Юра в Дрогобичі. Котра є шедевром загальноєвропейського будівництва. Збудована вона була в XV ст. і декілька разів мала суттєві реконструкції у XVII ст. Первинно цей храм був дводільним і двозрубним і мав лише вівтарну частину та наву перекриті двосхилим дахом. Типовим для давньої загальноєвропейської готичної архітектури. У 1656 р. з прикарпатського села Надієво були куплені та привезені бруси розібраної там церкви XV ст., з котрих було добудовано у дрогобицькій святині бабинець за рахунок чого у церкві збільшився внутрішній об'єм та бокові крилоси. У той час над бабинцем спорудили другий поверх з ще однією церквою - Введеніє Богородиці до Храму. Остаточної капітальної перебудови дрогобицька церква зазнала в 1678 році під час котрої з'явилися цибуле подібні бані великі - над вівтарною частиною, навою, Веденським приділом та нищими по висоті боковими крилосами. Бокові крилоси надали церкві хрестово подібного плану. Цю остаточну перебудову дрогобицької церкви Юра виконав у 1678 році талановитий та популярний та теренах Перемишльської єпархії - професійний будівничий Григорій Тесля з Дрогобича (помер у 1711 році). Творчість котро-го базувалася на засадах популярного в Європі мистецького стилю Маньєризм. Крім дрогобицької церкви Юра цей будівничий також збудував та перебудував церкви у Вовчому 1680 році, Ісаях, церкву Святої Трійці та Воздвиження Чесного Хреста в Дрогобичі.

Традиційно для церков східного обряду наву і вівтарну частину храму розділяє іконостас, який був створений упродовж 1659-1669 років. Іконостас має п'ять ярусів і типову для західних регіонів України програму рядів: головний ряд - намісний, під ним - цокольний, вгорі - празниковий, апостольський та пророчий ряди. Малярство в іконостасі виконане в дусі Судово-вишенської школи іконопису та належить пензлю провідного в регіоні дрогобицького художника середини - II половини XVII ст. Стефана пудовича Медицького (помер у 1689 р.). Обрамлення ікон в іконостасі багато прикрашені дерев'яною художньою різьбою у стилі маньєризм. Високохудожнє поєднання золочених та сріблених декоративних елементів в іконостасі надає йому неперевершеного святкового вигляду. Що за словами Михайла Драгана створювалось під впливом фасадів будівель заможних патриціїв.

Одна з кращих ікон церкви Юра – храмовий образ «Чудо Юрія Зміборця», встановлений традиційно у намісному ряді іконостасу справа. На ньому зображено постать спокійного врівноваженого юнака, який верхи на білому коні списом разить змія, утверджуючи стару як світ істину: добро перемагає зло. Під цим образом у докольному ряді зображений сюжет «Страта св.Юрія».

Своєрідність композиції цього образу полягає в тому, що тут, майже документально відтворено реалії публічних страт, як їх могли здійснювати на Галичині в XVII ст. Зокрема підкреслено, що подія відбувається поза межами міста за присутності владної особи та військової охорони. Детально передано тут зображення постаті ката, характер крою одягу якого свідчить про німецьке походження цієї особи. Ця особа була так реалістично намальована, через недовгий час після її створення хтось із дрогобичан гострим предметом видер на іконі йому очі. Можливо тут були якісь особисті поранки. Принцип переносу предметів і явищ з реально людського життя в іконографію був дуже характерним для середньовічного мистецтва і широко застосовувалось у галицькому малярстві XV - XVII ст.

Зображення побутових сцен із дійовими особами різних суспільних станів і багатьох народностей присутні також у багатьох інших композиціях живопису церкви Святого Юра. Тож малярство церкви Юра відтворює у широкому обсязі суспільне життя міста XVII ст. Так, у пределі під намісною іконою «Богородиця Одигітрія» в іконостасі зображений сюжет – «Акафіст Богородиці». На цій іконі зліва зображені портрети мешканців Дрогобича, членів церковного братства, котрі, були причетні до створення іконостасу. Справа – духовні особи високих чинів, які могли бути запрошені на посвяту відновленої церкви та новоствореного іконостасу. Зображено тут на передньому плані перемиського єпископа, а позаду нього – ігумена Онуфрієвського

монастиря у Лаврові. Ці поважні особи визначали духовне життя усієї Перемиської єпархії, до якої на той час входила церква Юра в Дрогобичі.

Стінопис у наві церкви теж виконав уже згаданий Стефан попович Медицький наприкінці 70-х – у 80-х роках XVII ст. Над іконостасом відтворена рідкісна для стінопису програма – «Страти і муки апостолів», де зображені страждання святих апостолів за віру. Водночас тут є один сюжет, ідейно відмінний від інших – «Євангелиста Лука малює Богородицю». Сцена зображує євангелиста Луку як художника – за роботою із помічником підмайстром, що розтирає пігменти на куранті. Детально відтворений інтер'єр майстерні дає уявлення про художнє приладдя яким користувались галицькі малярі у XVII ст.

На північній стіні нави розгорнута багатосюжетна композиція «Акафіст Богородиці», що ілюструє хвалебну пісню до Пречистої Діви. Молебні з акафістами є традиційними для християнства східного обряду. Проте відтворення акафістів у стінописі є досить рідкісним явищем. Тож така програма настінного малярства надає церкві Юра неповторності та робить її унікальною пам'яткою української культури.

Вгорі над вікнами зображене «Розп'яття за пристоячими», яке є центральною сценою із циклу «Страсті Господні». Традиційна програма такого циклу включає в себе події останніх днів життя Христа на землі, його розп'яття та воскресіння. У церкві Юра ця програма має свої іконографічні доповнення, та, включно із центральним образом «Розп'яття», нараховує 26 сцен. Особливістю дрогобицьких розписів є увага художника до складних психологічних аспектів людської особистості. Стефан попович Медицький виділив у окремій сцені відречення апостола Петра, який заприсягся що не є учнем Христовим побоявшись за своє життя. Окрім цього художник звернув увагу на докори сумління, які мучили Іуду. Так у стінописі церкви Юра

присутній мотив покаяння, де Юда намагається повернути синедріону 30 срібняків, усвідомивши свій злочин.

На південній стіні нави відтворена іконографічна програма «Акафіст Христу». Стінопис містить сцени, які ілюструють здійснені Ісусом чуда, описані у Євангелії. Окрім цього тут присутні також метафоричні композиції, які розкривають богословську суть особи Сина Божого як Доброго Пастиря, Учителя, Спасителя світу та Євхаристійної Жертви. Особливе зацікавлення викликає на диво містичне клеймо, у якому зображене Розп'яття Ісуса Христа із пристоячими Адамом і Євою на тлі абстрагованого всесвіту.

У верхній частині південної стіни розгорнута композиція «Страшний суд», що розкриває тему пророцтва про друге пришестя Христове на Землю. Головна особа розпису Христос на що сидить на веселці в оточенні Богородиці, Івана Хрестителя, ангельських чинів, апостолів та праведників Та почне вершити правосуддя. У правій частині композиції – «Мойсей веде народи на праведний суд». У цій сцені на особах що йдуть за Мойсеєм відтворені етнографічні костюми, які на Галичини у середині XVII ст.. носили представники різних націй. У частині де зображений Рай, як Небесний Єрусалим до воріт котрі відчиняє святий Петро прямує колона праведників. Внизу зображене «Воскресіння мертвих», що мають постаті перед судом.

У лівій частині композиції «Страшний суд» де є Пекло Медичкий намалював Гіена огненну у вигляді величезної пащі неземного чудовиська з великими зубами. У котру падають люди з найбільшими гріхами, що зловживали алкоголем, чинили перелюб і тому подібне.

Є тут і образ дрогибцицького шинкаря, котрого чорт тягне у Пекло. Поряд намальована шинкарка у розпачі за долю чоловіка.

У цих сценах маляр Стефан намалював постаті легкої сповненої експресії начеркової лінії. Котрі на червоному тлі читаються вкрай лаконічно.

Стефан попович Медичкий виконав також зображення чотирьох євангелістів у парусах нави та розпис куполу, де зображений «Собор архангелів».

Решта розписів у наві мають іншу стилістику малярства. Їх у кінці XVII ст. виконав син Стефана поповича Медичького – Іван, який після смерті батька (1689р.) Створював нові монументальні розписи, котрими завершив розпочату батьком богословську програму оформлення храму.

На західній стіні нави (на боковій стіні хорів) у 1691 році ним була створена велика орнаментально-фігуративна композиція «Древо Сєя» на замовлення Дучака. Гармонійна колористика живопису та багатий розслинний орнамент у цій композиції надає інтер'єру церкви Юра особливого святкового настрою.

У барабані куполу нави зображені сюжети Старого Заповіту і Апокаліпсису. На західних гранях барабану – сюжетні історії пророків Товія, Даниїла, Йони, вигнання Адама і Єви з Раю. В останній сцені є вкрай оригінальна та унікальна сцена де Адам б'є Єву, котра є створена явно під впливом місцевих апокрифів. На східних гранях – апокаліптичні видіння Івана Богослова де особливо виділено зображенням крилатої Богородиці перед семиголовим змієм.

У бабинці стінопис має дещо відмінний характер. Створений він у першій чверті XVIII ст. Гармонійні колористичні співставлення, мистецькі асиметричні композиції, творча стилізація зображень та віртуозне виконання графічного рисунку, свідчать про неабиякий талант художника – виконавця цих розписів.

Головною композицією цих розписів є велично монументальна сцена Богородиця заступниця всіх страждущих намальована на східній стіні. Свята Марія своїм мафорієм прагне захистити людей котрі є у різних життєвих негараздах. Творить Марія це через посередництво ангелів. Серед восьми сцен із ангелами охоронцями і людьми котрим ввони допомагають два клейма залишились недомальованими. У оригінальному вигляді на стадії начеркового авторського рисунку олівцем ці клейма збереглись до сьогоднішнього дня. Явно велика повага парафіян цього храму цих малювань спричинила тому, що ці недокончені розписи у наступних часах не були поновлені. Як всі іші розписи церкви Юра що говорить про велику культуру і повагу дрогобичан до власного українського мистецтва.

На північній та південній стіні бабинцю відповідно, зображені популярні святи – пустельники Онуфрій та Марія Єгипетська із великою розгорнутою програмою їх житійних сцен. У західній частині

бабинцю вміщені ростові зображення дрогобицькі донаторів цих розписів яким Христос заповідає Царство Небесне а також сцена коли вони вже в Раю. За словами Павла Жолтовського імена цих літніх добродійців були, відповідно, Онуфрій та Марія. Цей сюжет слід розуміти як візуалізацію молитви цих святих за меценатів, які носили їхні імена.

Над бабинцем розташований Введенський приділ – додаткова невелика церква у другому ярусі храму. Іконостас у Введенському приділі частково сформований із деталей більш раннього іконостасу церкви Юра. Зокрема до початку XVII ст. відносяться царські врата та одвірки. Разом з тим усі ікони в іконостасі виконані безпосередньо до Введенського приділу у 50 – 60-х рр.. XVII ст. та належать пензлю Стефана половича Медичього. Іконостас має лише два яруси. Повна традиційна програма іконостасу перенесена у стінопис Введенського приділу. По периметру приділу розташовані сцени празників та апостольський ряд із зображенням Христа-Архієрея над царськими вратами. У парусах біля східної стіни зображені сюжети життя Івана Хрестителя: «Різдво Предтечі» та «Бенкет у Ірода». У парусах біля західної стіни зображені алегоричні образи що символізують пори року. У барабані куполу відтворені сцени навернення апостолів, та сюжети біблійних притч. У цьому ж ярусі на східній стіні над іконостасом зображене «Розп'яття з пристоячими» із панорамою Єрусалиму на задньому плані. У

Введенському приділі іконографічною особливістю цього сюжету є те, що сцена доповнена зображенням Бога Отця та Духа Святого у виді голуба над розп'яттям.

Усю західну стіну приділу займає багатсюжетна композиція «Три Сінайські гори». Тут на тлі розгорнутої у оберненій перспективі панорами, на зразок середньовічної карти, зображені сцени зі Старого і Нового Заповіту та з описів життя святих. Усі зображення позначені номерними знаками, під панорамою вміщені текстові пояснення до цих сюжетів українською та польською мовами. У стінописі Введенського приділу максимально деталізовані зображення реальних краєвидів, архітектурних споруд, інтер'єрів, предметів побуту та одягу. Тож відтворені тут жанрові сцени багато розкривають етнографічні особливості життя побуту на Галичині початку XVIII ст.

Стінопис Веденського приділу був створений Іваном Медичьким у 1711 році за старанням священника церкви Івана Кобрин, чий портрет вміщений на північній стіні приділу. На протилежній південній стіні є портрет ще одного

з а - можливого дрогобиччанина, який теж був меценатом стінопису.

Оформлення церкви святого Юра у Дрогобичі продовжувалось і у наступні часи. Так у середині XVIII ст. воно тісно пов'язане з творчістю прекрасного іконописця – священника дрогобичької церкви Воздвиження Чесного Хреста от. Василя Глібкевича (помер у 1770 році). Цей майстер виконав малярство до трьох вітарів «Святого Миколая», «Успіння Богородиці» та запрестольного «Оплакування» з образом Євхаристійного Христа - Виноградна лоза. Образи цього майстра є показовими пам'ятками стилів українського бароко та рококо, і сповнені духовної чудотворної сили.

Знайшлись добротинці і на оздоблення церкви Юра в XIX столітті. Так у 1882 році старанням провізора Івана Кушніра було замовлено у видатного галицького маляра Теофіла Копистинського образи Св. Юрія та Введення во храм для запрестольного вітара. Різьбу для котрого виконав Йосиф Сташевський – тесля з Ліська. Ця пам'ятка вже є взірцевим прикладом загальноєвропейського стилю Бідермаєр.

Увесь іконопис, декоративне різьблення, стінопис та архітектурні форми церкви Святого Юра є високохудожнім та унікальним прикладом українського мистецтва XVII – XIX століть. Що постає феноменом вітчизняної культури в контексті національній культур інших народів Європи.

Музей «Дрогобиччина»
Творче об'єднання «Кактус»

Лев Скоп
ЦЕРКВА
СВЯТОГО ЮРА

XV-XVII ст. Дрогобич

Фото
Лева Скопа

Верстка та дизайн
Наталії Валько

Літературний редактор
Лев Скоп

Підписано до друку 17.07.2012
Формат 60x84/16.
Наклад 1000 пр.

Видавець і виготовлювач – «Коло»
вул. Бориславська, 8, м. Дрогобич, Україна 82100
тел./факс: (03244) 2 90 60
e-mail: koloopera@gmail.com

